

L'experiència de l'oblit

Josep Solà Santesmases
Anna de Monserrat Vallvès

Anna Pagés. *Sobre el Olvido*. Barcelona, Editorial Herder, 2012.

En l'oblit s'enfonsa el que resulta contradictori i estrany del record. L'experiència del record i de l'oblit afecta a cada persona, i en cada moment i situació, de manera diferent, per la qual cosa resulta impossible parlar-ne de forma genèrica atès que el patiment, la pèrdua i el dolor no són realitats que puguin ser abastables si no és a partir dels concrets. I la prolongació del pas del temps en aquesta experiència, comporta, al seu torn, que un mateix fet pugui afectar de manera diversa a les diferents generacions implicades. Així, el record se'ns posa al davant com un estrany ineludible que, en un intent de defugir-lo, sotmetem a l'impossible oblit. I l'oblit opera com un mecanisme de selecció d'allò que resulta essencial per a una persona, a ben segur que diferent del que s'experimenta com a essencial per a una altra. Tant sols quan som capaços de travessar la frontera entre l'abans i el després és quan podem d'instal·lar-nos en l'ara del present i trobar l'autèntic oblit que, per a cadascú de nosaltres, valdrà com a veritat.

Anna Pagès, amb una dilatada experiència en el camp de l'hermenèutica filosòfica i de la transmissió cultural, ens planteja en aquest assaig l'experiència de l'oblit com a fugida endavant amb pretensions de «no passa res» però fugint d'allò que no vol dir i dissimulant un final que, al cap i a la fi, hom no pot obviar. Però la fugida és la manera que tenim per

evitar habitar el món. Perquè l'oblit inquieta la memòria que no vol saber que existeix. El que ens presenta l'autora d'aquesta excel·lent i profunda obra és que no hi pot haver oblit sense quelcom intocable o inaccessible, tal i com ho expressa: «sin final, o sin demonios, o sin dragones». Perquè l'autèntic oblit comporta un salt en el temps i retroba la memòria que ha d'entrar en diàleg amb el record. Potser el que ens sacseja i ens fa més mal és el fet d'haver de reconèixer que no tot allò viscut pot restar en nosaltres, adormit, amagat, esperant una guspira per quan ho vulguem tenir a la vora perquè ens faci companyia. No només el dolor inenarrable. També la felicitat i el sentiment més profund que et manté en lligam amb el més estimat. Fins i tot allò que s'ha estimat tant, certs moments d'amor o d'amistat, certs instants amb un fill, s'escolen irremeiablement cap al passat, sense la certesa de saber-ho trobar, quan busquem refugi, tapats per la gruixuda manta de l'oblit que ens humanitza. Ni tant sols quan volem «capturar» un record, sigui de la mena que sigui, podem garantir-ne la seva disponibilitat.

La qualitat narrativa de l'obra no s'escapa als ulls del lector que es veu immers en una mena de prosa poètica molt enllà d'un dur assaig sobre l'oblit que es podria bastir de paraules que cisallessin un determinat significat o que emmotllessin una interpretació concreta del concepte.

El text se'ns mostra suggeridor, impossibilitant el lector a restar indiferent, ans obrint i portant-lo vers innumbrables vies d'intercanvi teòric que li permetin la construcció i reconstrucció personal del concepte sense recepta final de l'autora. El mateix títol, en la línia de la intitulació de la filosofia grega clàssica, reflecteix el tarannà no postulator del text. Ben al contrari, una reflexió profunda sobre l'oblit amb final obert, sense pretensió de convèncer de cap principi indestructible o idea fonamental. Aquesta també és una de les característiques no tant sols de l'obra, sinó de l'autora: deixar que el lector trobi la pròpia resposta sobre els seus propis oblits.

Les reflexions sobre l'oblit transiten per una teixida xarxa teòrica de base hermenèutica, de la mà d'alguns dels autors que han anat bastint el pensament de l'autora, com poden ser Heidegger, Gadamer o Husserl entre d'altres, i que fan del llibre una expressió única del biaix formatiu de l'autora. El pensament sobre l'oblit es desenvolupa en un marc conceptual molt determinat, per la inspiració d'una personalitat construïda des d'aquest sòlid recorregut. Cap referència a les clàssiques corbes experimentals de l'oblit d'Ebbinghaus de finals de segle XIX o a les aproximacions sobre el temps i memòria d'autors contemporanis més naturalistes com Bayés. És també per aquest motiu que aquesta obra resulta exclusiva d'un pensar interpretatiu, d'un enfocament que enalteix la subjectivitat humana.

La profunditat del coneixement hermenèutic d'Anna Pagès i la profusa selecció dels seus referents, entra un xic en dicotomia amb la seva admiració pel despullar-se de qualsevol apriorisme teòric. Heidegger escrivia des del seu buit refugi alemany, des de la senzillesa de no sentir-se sotmès a cap condiciona-

ment conceptual; i en la mateixa línia, Nietzsche insisteix que per a fomentar el pensament «no hace falta revolver libros». Però *Sobre el Olvido* s'ancora precisament en el pensament d'aquests referents fonamentals de l'autora per evolucionar en el seu discurs i sentir-se enèrgicament justificat.

Sovint la pluralitat d'entrades encetades al concepte de l'oblit torba el lector en paràgrafs densos de possibilitats interpretatives deixant que cadascú reculli aquestes entrades al passat i se les faci seves posant-hi significats de la pròpia experiència. En aquest marc, hi ha ineludibles aproximacions a allò viscut, a allò que motiva un determinat escrit, com és el cas de l'assaig que s'inicia amb el record de l'experiència de la mort de l'avi durant la Guerra Civil, de la qual l'autora se'n fa ressò explícit. S'agraeixen aquests ponts entre el discurs teòric i els exemples sensibles: el dolor de la pèrdua a la guerra és un «no-sé-qué» en termes de Jankélévitch, allò on les paraules es fan insuficients, on el llenguatge topa contra la seva veritable frontera de relat. ¿És degut a aquestes limitacions lingüístiques, eina bàsica de la interpretació, que no oblidem fets transcendents de la nostra vida en paquets sensorials d'un objecte de color o d'un perfum que encara aromatitza després de tants anys?

La memòria no és tant sols personal, no és tant sols el psiquisme individual qui té memòria i, per tant, oblida. També les cultures tenen memòria. Les societats lluiten contra l'oblit mitjançant lleis pactades políticament. Però en aquest marc, reapareix la lluita entre les vivències personals i totalment contextualitzades amb el bé comú, entitat carregada de subjectivitat també, descontextualitzada de qualsevol emoció o sentiment. Redactar una llei de memòria històrica per no oblidar allò que va passar enfronta les particulari-

tats de patiment íntim amb unes disposicions que pretenen ser generalitzables. La subjectivitat particular vers la racionalitat social: nostàlgia contra normativa escrita. Així, es fa difícil redimir de l'oblit quan les paraules no arriben a acariciar la cruessa d'un record.

El fet de defensar l'autèntic oblit com l'oblit que ens habita i que podem habitar significa defensar la dimensió de contingència en el record, la seva feblesa, la seva inconsistència. Aquest és un fet que demana, segons l'autora, *parresía*, el dir-la-veritat de l'Antiguitat. I tota *parresía*, necessita d'un *parresiasta*, és a dir, algú que tingui el coratge de dir públicament la veritat tot arriscant el que calgui. Però de *parresiastes* anem mancats. Probablement sigui tan sols des de la contingència de saber-nos caiguts i la humilitat de la incertesa de retrobar l'equilibri que ens permeti caminar a poc a poc, que puguem trobar un nou començament per a l'experiència d'un nou retrobament amb l'oblit. En aquest sentit, podríem dir que el llibre se'ns presenta com una *parresía* des de la pròpia experiència sobre l'oblit.